

JE NAŠE ŠKOLA PRO PTÁKY **BEZPEČNÁ?**

Výukový program pro 1. stupeň ZŠ

© Česká společnost ornitologická, 2017

© Česká společnost ornitologická 2017. Text: Mgr. Gabriela Dobruská, ilustrace: Mgr. Jiří Kaláček.
Materiál vznikl v rámci projektu Sídla bezpečná pro ptáky.

ISBN: 978-80-87572-35-1

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfpz.cz

Obsah

Metodika výukového programu	4
1) Úvod	5
2) O neviditelném skle	5
3) Pátrání po nebezpečí	7
4) Závěr	8
Příloha 1: Ptáče	9
Karty nebezpečí	10
Příloha 2: Pohádka O neviditelném skle	11
Pracovní list 1: Nástrahy školní zahrady	17

Metodika výukového programu

JE NAŠE ŠKOLA PRO PTÁKY BEZPEČNÁ?

Vhodné pro:	2. – 3. ročník ZŠ
Doba výuky:	2 vyučovací hodiny
Hlavní cíl:	Upozornit žáky na nebezpečí, která na ptáky v urbanizovaném prostředí čekají a motivovat je k jejich lokalizaci v okolí školy.
Dílčí cíle:	Vést žáky k investigativní činnosti. Učit žáky odpovědnému přístupu k synantropním druhům ptáků. Zvýšit vnímavost vůči svému okolí.
Metody:	Brainstorming, čtení s otázkami, diskuse, výtvarná činnost
Pracovní pomůcky:	Psací potřeby, lepidlo, nůžky, podložka na psaní, obrázek školy
Přílohy:	P1 – Ptáče P2 – pohádka O neviditelném skle P3 – Karty nebezpečí
Pracovní listy:	PL 1 – Nástrahy školní zahrady (barevná a černobílá verze)
Příprava pro učitele:	• Příprava kopií pracovního listu a přílohy P2. • Vytisknutí obrázku školy (nebo zobrazení na interaktivní tabuli).

to, že si toho včera nevšimla? Pípla na tatínka, aby letěl s ní. Co by dup jsou zpátky a děti mohou nechat chvíli samotné. Vždyť už jsou velké a jeden je těžko uživí. Oba rodiče vyrazili k záhonům. Najednou se ozvala rána. Tatínek nechápal, jak a proč se maminka ocitla na zemi. Chtěl honem zastavit, ale v tom do něčeho narazil a spadl. Naštěstí měl jen bouli na hlavě a motala se mu hlava. Zato s maminkou to vypadalo hůř. Vylétl na parapet okna. Báł se, jestli někde není kočka. Přitom žalostně pípal, až si ho všimly děti za oknem.

Vyklonily se z okna a viděly, co se stalo. „Honem, vezměte nějakou krabici, pokusíme se jí pomoci,“ řekl pan učitel. Malá Janička dala do krabice pár hadříků a už všichni běželi ven. Sýkorka naštěstí ještě dýchala a na první pohled zraněná nevypadala. Opatrně ji dali do krabice a odnesli do třídy, aby ji venku nesnědla kočka, která po zahradě často běhala. Učitel se podíval na děti a zeptal se: „Co se asi té chuděrce stalo?“

Děti se snaží na otázku odpovědět. Potom příběh pokračuje:

„Narazila do něčeho neviditelného! Nevšimla si okna! Nevěděla, že je tam sklo!“ hádaly děti. „Asi ano. A víte co? Musíme s tím oknem po přestávce něco vymyslet,“ odpověděl pan učitel.

Čím by děti sklo zabezpečily, aby nebylo neviditelné? Když řeknou, že nalepí jednu siluetu, zdůrazníme potřebu hustšího polepu více různých motivů. Dravec není podstatný – ptáci se siluety nelekou a sám na velké ploše nefunguje.

V tom se z krabice začal ozývat šramot. To bylo radosti! Když se sýkorka zcela vzpamatovala, opatrně ji dali i s krabicí na parapet za okno. Děti za oknem sotva dýchaly. Sýkorka chvíli poskakovala, mávala křídélky a pak odlétla zpět k ptáčkům, i když bez lahůdky. Nevadí. Hlavně, že se jim maminka ve zdraví vrátila.

A děti ve škole? Pro ně to byla velká zkušenost. Zjistily, že i obyčejné okno může být pro ptáky nebezpečné. Hned se daly do práce a dnes už neviditelné sklo zdobí různobarevné kytičky a obláčky. Už není neviditelné a ptáci do něj nenaráží.

Následuje diskuse:

Jak se příběh líbil?

Co se líbilo, co ne?

Jaká nebezpečí na ptáky čekala?

Mohou podobná nebezpečí čekat i na ptáky v okolí naší školy?

3) Pátrání po nebezpečí

A) NA PAPÍŘE

Časová dotace: 15 min

Pomůcky: PL1 v barevné nebo černobílé verzi jednotlivcům nebo dvojicím, nůžky, lepidlo, psací potřeby

Učitel rozdává dětem **PL Nástrahy školní zahrady**. Jejich úkolem je najít na obrázku nebezpečná místa.

Jaká místa našly? Čím jsou nebezpečná? Učitel projde s žáky jednotlivá nebezpečná místa na obrázku. Poté je žáci mohou pomocí obrázků po straně zabezpečit.

Co po nalepení všech obrázků zůstalo nezabezpečené? Domalujte tak, aby škola byla již pro ptáky bezpečná.

Řešení: Nezabezpečená zůstala většina oken. Děti dokreslí ručně, učitel zkontroluje, zda je zabezpečení funkční (více jakýchkoli drobných motivů je v pořádku, jeden velký nestačí).

DALŠÍ NEBEZPEČNÁ MÍSTA:

- **průhled do atria školy** (nefunkčně zabezpečený jednou siluetou dravce) Ptáci vidí strom v atriu školy a poletí na něj, černé siluety se vyhnou.
- **budka**
Po bidýlku se do budky snadno dostane predátor, ptáci ho nepotřebují. Sklon stříšky ke kmeni vede vodu za budku, ta pak může hníť. Obrázky nejsou pro ptáky důležité, ale nevadí jim.
- **krmítko na nízké tyči**
Obrázek vypovídá. Lépe je umístit krmítko na kovovou tyč alespoň 1,5 m vysokou nebo zavěsit na větev.
- **sud s vodou**
Pokud pták nebo jiné zvíře do sudu spadne, po hladkých stěnách nedokáže vylézt ven a utopí se. Pomůže zakrytí víkem, sítkou nebo opření větší větve, po které se dá vyšplhat ven.
- **zadělané větrací otvory**
V těchto otvorech často hnízdí ptáci (rorýsi, sýkorky, vrabci,...). I při rekonstrukci je možné je zachovat a nechat ptáky dál hnízdit. Pokud se jedná o hnízdiště rorýsů, je to dokonce povinnost, neboť rorýs je zákonem zvláště chráněný druh.
- **komín – vertikální past**
Ptáci v něm vidí dutinu, která stojí za prozkoumáním. Po hladkém vnitřku se už nedostanou ven.
- **umělá fontánka**
Její svislé stěny představují stejné nebezpečí jako sud s vodou. Navíc na rozdíl od přírodního jezírka je to sterilní prostředí, naprosto bez života.
- **vysekané křoví**
Mohlo být útočištěm mnoha druhů živočichů včetně ptáků. Lépe udržovat určitou velikost než kosit úplně u země, úpravy vždy provádět mimo vegetační období.

B) NA ZAHRADĚ

Časová dotace: časová dotace: 1–2 hod, dle pestrosti zahrady a časových možností

Poté, co žáci našli nebezpečná místa na papíře, snaží se je najít v reálu.

Rozdělíme děti do skupinek a každá z nich hledá na školní zahradě nebezpečí z PL 1.

Mezitím **učitel** na vhodné ploše **rozloží obrázky** nahoru Karty nebezpečí z přílohy P3. Jakmile jsou děti hotové, společně procházejí jednotlivé obrázky. Pojmenovávají nebezpečí a určují, zda je na zahradě našly či nikoliv. Obrázek nebezpečí, který není aktuální, učitel otočí. Zůstanou jen nebezpečí, se kterými se ptáci mohou v okolí školy reálně setkat. Jednotlivá nebezpečná místa si pak mohou společně ukázat.

4) Závěr

Následuje diskuse, jak by děti mohly ptákům pomoci. Procházejí obrázky nebezpečí, která zůstala otočená obrázkem nahoru a jsou tudíž aktuální v okolí školy.

Mohly by někde samy pomoci?

Dohodnou se na dalších krocích, které budou postupně realizovat (např. zabezpečení vytipovaných prosklených ploch, zakrytí sudu s vodou, přemístění krmítka na bezpečnější místo, pomatovat na rorýse při případné rekonstrukci budovy, vysazení keřů, kde ptáci najdou úkryt, možnost hnízdění i potravu, apod.)

Závěrem si **učitel s dětmi zopakuje**, co se dozvěděly nového a co je nejvíce zaujalo.

Doplňkové materiály:

Jedna silueta nefunguje:

<https://www.youtube.com/watch?v=9oetNdi0gLw>

Zabezpečení „neviditelných“ skel je velice žádoucí a snadno realizovatelné. Inspiraci a užitečné informace k zabezpečování skel najdete na:

www.birdlife.cz

www.springalive.net

Pokud se do takové akce pustíte, děkujeme za ptáky a budeme velice rádi za zpětnou vazbu i pár fotografií. Ty můžete zaslat na:

cso@birdlife.cz

Příloha 1: Ptáče

Sýkora modřinka – mládě. Foto: T. Voekler (CC BY-SA 3.0)

Karty nebezpečí

1. NEZABEZPEČENÉ OKNO

Ptáci sklo nevidí. Pokud je za sklem strom, letí přímo na něj a narazí tak v plné rychlosti.

Pomoc: Udělat sklo pro ptáky viditelné. (barvy na sklo, samolepky – různé motivy blízko u sebe)

2. DOMÁCÍ MAZLIČCI

Často ptáky loví, i když nemají hlad.

Pomoc: Pes vycvičený nebo na vodítku. Kočku nechte hlavně v době mláďat doma nebo jí uvažte rolničku.

3. VEDENÍ VYSOKÉHO NAPĚTÍ

Ptáci ho často využívají k odpočinku i hledání kořisti. Dotknout se dvou drátů najednou je smrtelně nebezpečné.

Pomoc: Na sloupy odborníci instalují různé kryty, které ptáky ochrání.

4. VERTIKÁLNÍ PASTI:

– KOMÍN

Ptáci v něm vidí dutinu, která stojí za prozkoumání. Po hladkém vnitřku se už nedostanou ven.

Pomoc: Stříška nebo jiná zábrana umístěná na komíně.

– SUD S VODOU

Pokud se pták nebo jiný živočich chce napít a do sudu spadne, po hladkých stěnách nedokáže vylézt ven a utopí se.

Pomoc: Zakryjte sud víkem, sítkou nebo do něj opřete větev, po které se dá vyšplhat ven.

5. NEŠETRná OPRAVA DOMU

Může znamenat zničení hnízd.

Pomoc: Zachovejte možnost hnízdění. Nejlépe původní nebo vyvěste budky / umělá hnízda pro jiřičky.

6. DOPRAVA

Ptáci nedovedou odhadnout rychlost rychle jedoucího auta.

Pomoc: Dobře zabezpečená protihluková stěna donutí ptáky letět výš. Nesrazí se pak s autem ani nenarazí do stěny.

7. CHEMIE

Různé chemické postřiky zabíjejí hmyz. Ptáci tak nemají potravu nebo ji mají otrávenou.

Pomoc: Snažte se vyvarovat používání chemie, škodí i vám!

8. KŘOVINOŘEZ

V hnízdní době znamená ztrátu na mláďatech, mimo ni ztrátu úkrytu.

Pomoc: Nechte vždy nějaké keře, kam se ptáci mohou schovat, a práci ponechte mimo hnízdní dobu.

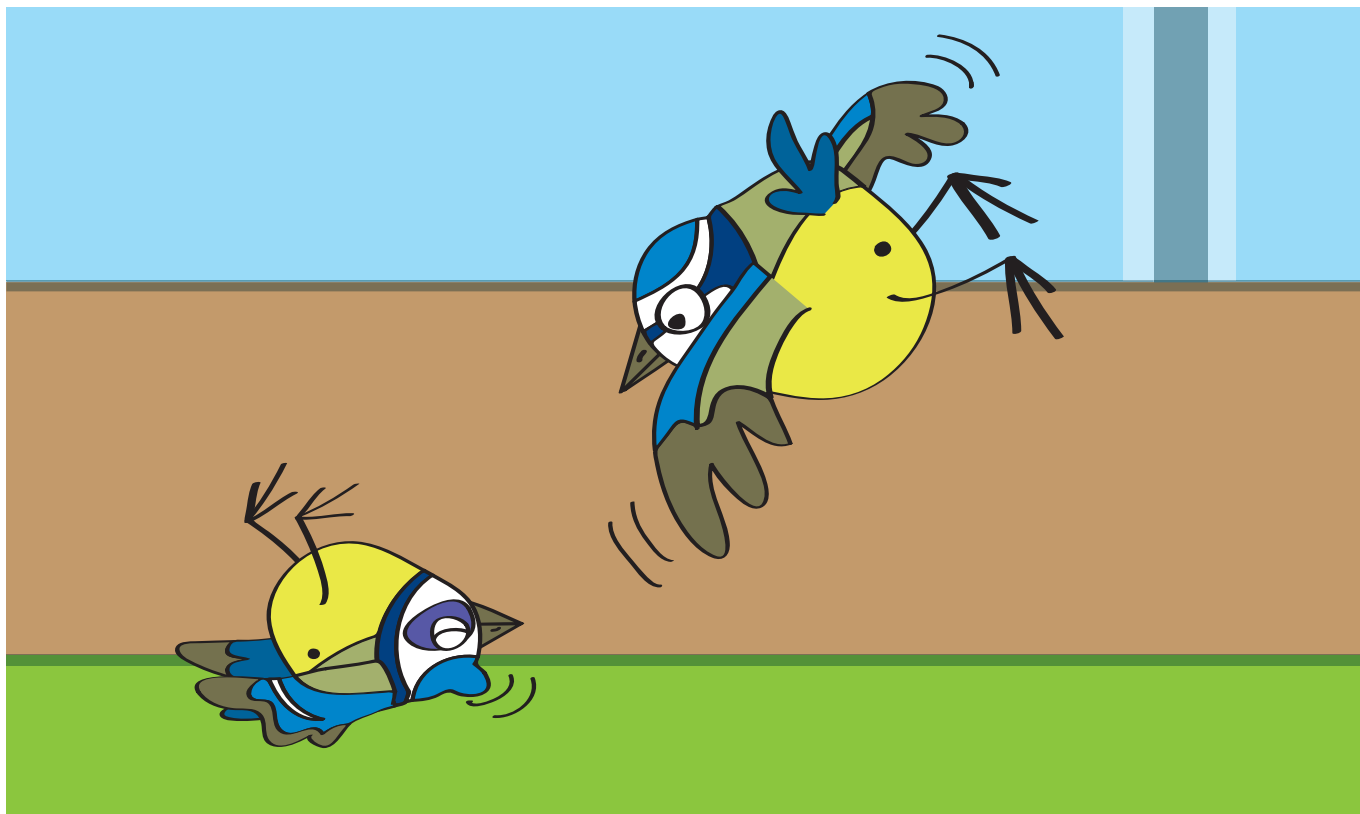
Příloha 2: Pohádka O neviditelném skle

V jedné staré zahradě plné krásných stromů bydlela rodinka sýkorek. Každé ráno chodily kolem děti do školy, ale to sýkorkám nevadilo – byly na ně zvyklé a děti je nerušily. Občas jen zvědavě pokukovaly, copak to má maminka sýkorka v zobáčku. Věděly, kde má hnízdo a komu nosí potravu. Zároveň ji ale nechtěly rušit.

Jakmile zaklaply dveře za posledním žáčkem, maminka sýkorka vykoukla z dutiny. Slíbila malým ptáčkům lahůdku - zelené housenky, které včera objevila na kedlubnách na školních záhonech. Pomyslela si: „Děti si kedlubny pěstují v atriu školy a housenky jim je okusují. Když je posbírám, dětem trochu pomůžu a svým ptáčkům udělám radost.“

Opatrně se rozhlédla. V tom si všimla, že na záhonek může letět zkratkou! Vždyť ho vidí přímo od hnízda. Jak to, že si toho včera nevšimla? Pípla na tatínka, aby letěl s ní. Co by dup jsou zpátky a děti mohou nechat chvíli samotné. Vždyť už jsou velké a jeden je těžko uživí.

Oba rodiče vyrazili k záhonkům. Najednou se ozvala rána. Tatínek nechápal, jak a proč se maminka ocitla na zemi. Chtěl honem zastavit, ale v tom do něčeho narazil a spadl. Naštěstí měl jen bouli na hlavě a motala se mu hlava. Zato s maminkou to vypadalo hůř. Vylétl na parapet okna. Báł se, jestli někde není kočka. Přitom žalostně pípal, až si ho všimly děti za oknem.

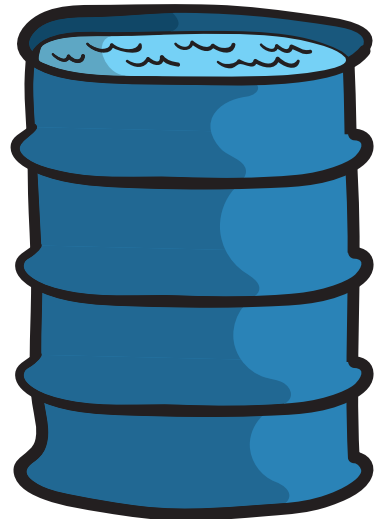
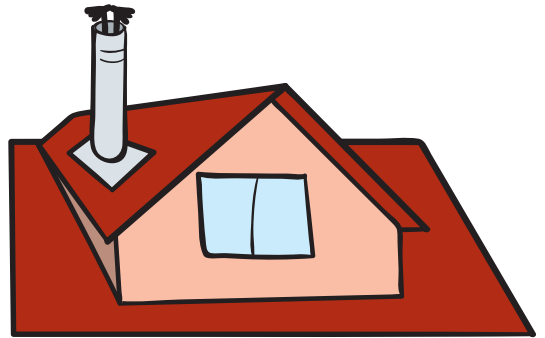
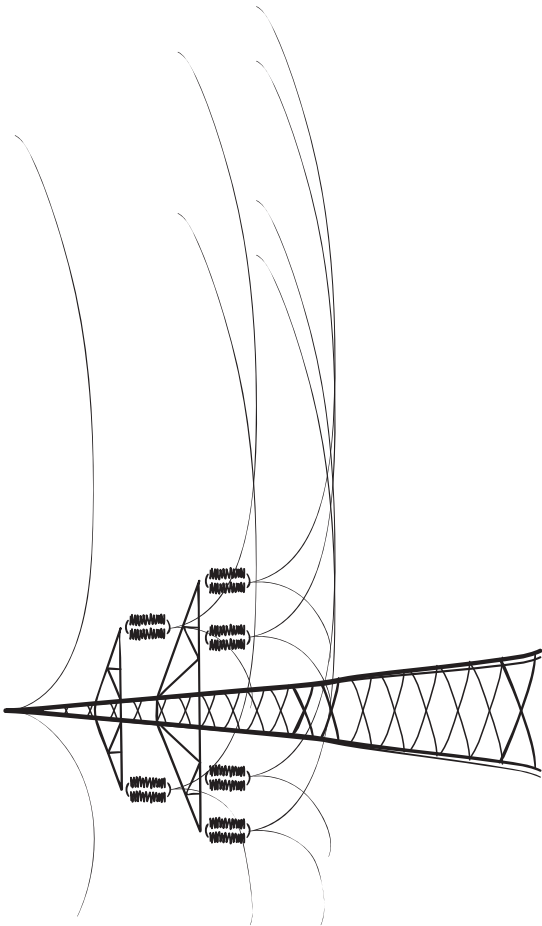
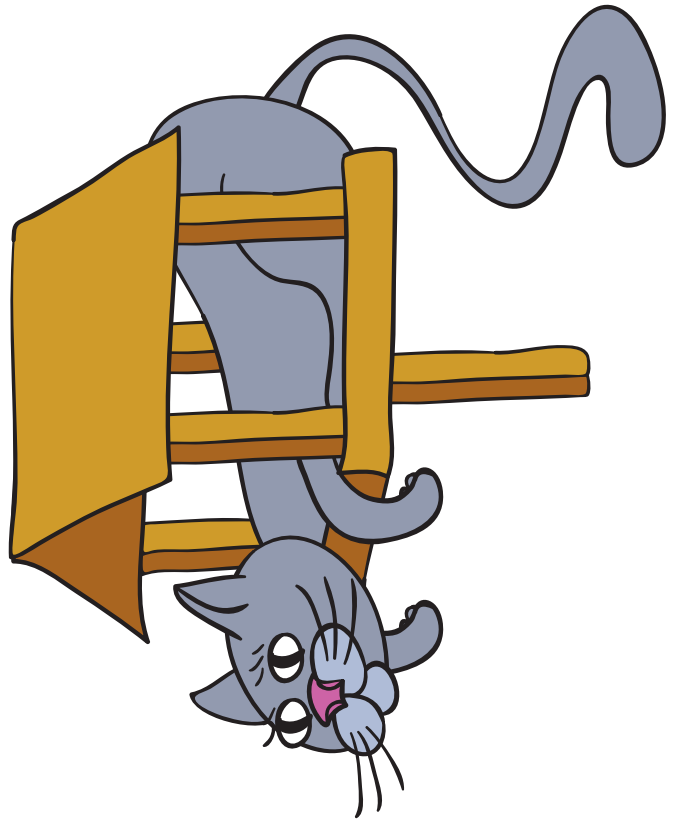
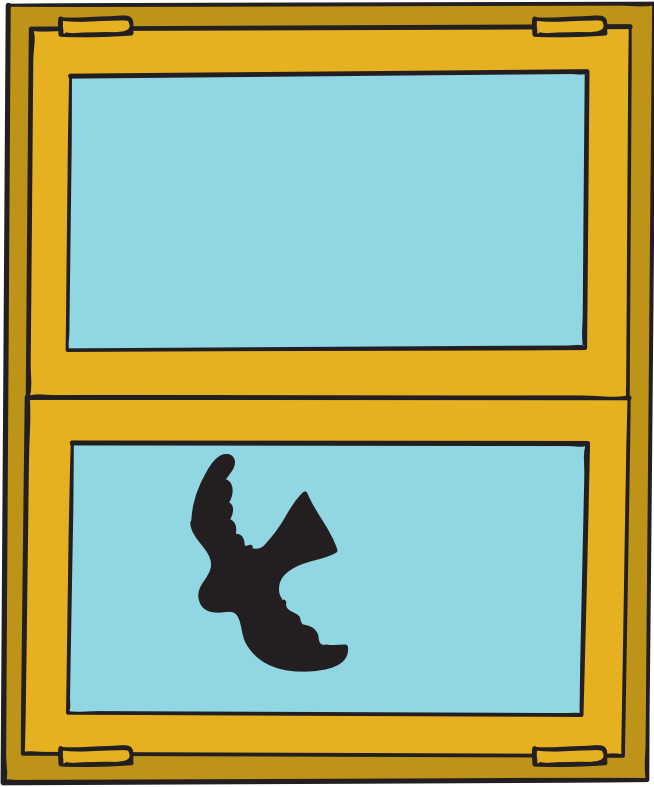
Vyklonily se z okna a viděly, co se stalo. „Honem, vezměte nějakou krabici, pokusíme se jí pomoci,“ řekl pan učitel. Malá Janička dala do krabice pár hadříků a už všichni běželi ven.

Sýkorka naštěstí ještě dýchala a na první pohled zraněná nevypadala. Opatrně ji dali do krabice a odnesli do třídy, aby ji venku nesnědla kočka, která po zahradě často běhala. Učitel se podíval na děti a zeptal se: „Co se asi té chuděrce stalo?“

„Narazila do něčeho neviditelného! Nevšimla si okna! Nevěděla, že je tam sklo!“ hádaly děti. „Asi ano. A víte co? Musíme s tím oknem po přestávce něco vymyslet,“ odpověděl pan učitel.

V tom se z krabice začal ozývat šramot. To bylo radosti! Když se sýkorka zcela vzpamatovala, opatrně ji dali i s krabicí na parapet za okno. Děti za oknem sotva dýchaly. Sýkorka chvíli poskakovala, mávala křídélky a pak odlétla zpět k ptáčatům, i když bez lahůdky. Nevadí. Hlavně, že se jim maminka ve zdraví vrátila.

A děti ve škole? Pro ně to byla velká zkušenost. Zjistily, že i obyčejné okno může být pro ptáky nebezpečné. Hned se daly do práce a dnes už neviditelné sklo zdobí různobarevné kytičky a obláčky. Už není neviditelné a ptáci do něj nenaráží.

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

1. NEZABEZPEČENÉ OKNO

Ptáci sklo nevidí. Pokud je za sklem strom, letí přímo na něj a naráží tak v plné rychlosti.

Pomoc: Udělat sklo pro ptáky viditelné. (barvy na sklo, samolepky – různé motivy blízko u sebe)

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

2. DOMÁCÍ MAZLIČCI

Často ptáky loví, i když nemají hlad.

Pomoc: Pes vycvičený nebo na vodítku. Kočku nechte hlavně v době mláďat doma nebo ji uvažte rolničku.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

3. VEDENÍ VYSOKÉHO NAPĚTÍ

Ptáci ho často využívají k odpočinku i hledání kořisti. Dotknout se dvou drátů najednou je smrtelně nebezpečné.

Pomoc: Na sloupky odborníci instalují různé kryty, které ptáky ochrání.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

4. VERTIKÁLNÍ PASTI:

– KOMÍN

Ptáci v něm vidí dutinu, která stojí za prozkoumání. Po hladkém vnitřku se už nedostanou ven.

Pomoc: Strážka nebo jiná zábrana umístěná na komíně.

– SUD S VODOU

Pokud pták nebo jiný živočich chce napít a do sudu spadne, po hladkých stěnách nedokáže vylézt ven a utopí se.

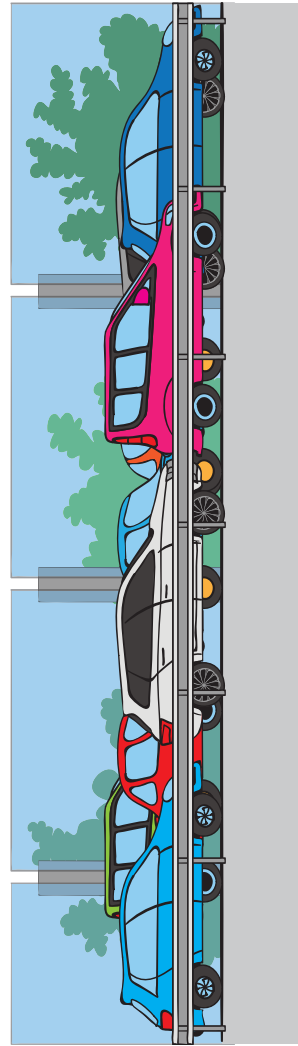
Pomoc: Zakryjte sud víkem, sítkou nebo do něj opřete větev, po které se dá vyšplhat ven.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

5. NEŠETRNÁ OPRAVA DOMU

Může znamenat zničení hnízd.

Pomoc: Zachovejte možnost hnízdění. Nejlépe původní nebo vyvěste budky / umělá hnízda pro jirňáky.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

6. DOPRAVA

Ptáci nedovedou odhadnout rychlost rychle jedoucího auta.

Pomoc: Dobře zabezpečená protihluková stěna donutí ptáky letět výš. Nesrazí se pak s autem ani nenarazí do stěny.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

7. CHEMIE

Různé chemické postřikky zabíjejí hmyz. Ptáci tak nemají potravu nebo ji mají otrávenou.

Pomoc: Snažte se vyvarovat používání chemie, škodí i vám!

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

Karty nebezpečí

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

8. KŘOVINOŘEZ

V hnízdní době znamená ztrátu na mláďátech, mimo ni ztrátu úkrytu.

Pomoc: Nechte vždy nějaké keře, kam se ptáci mohou schovat, a práci ponechte mimo hnízdní dobu.

Ministerstvo životního prostředí

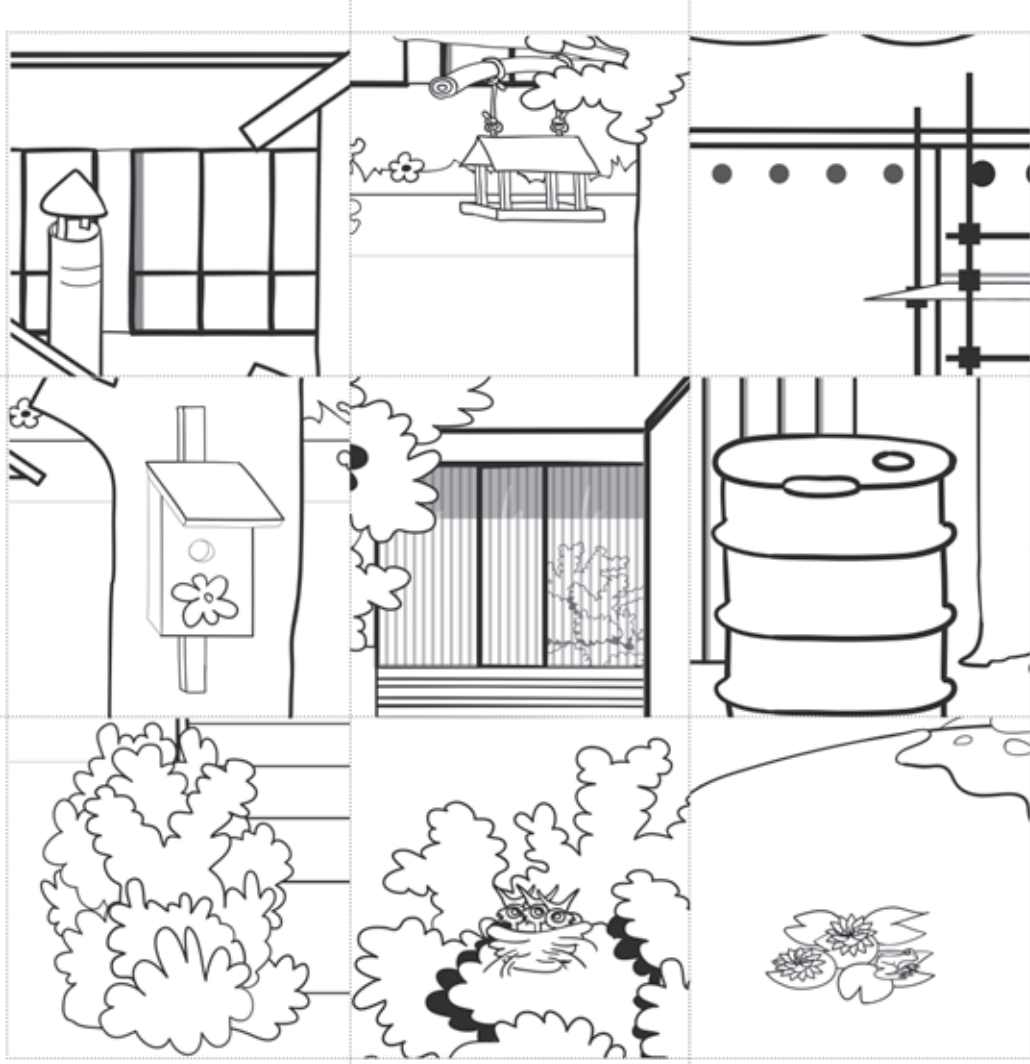

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz

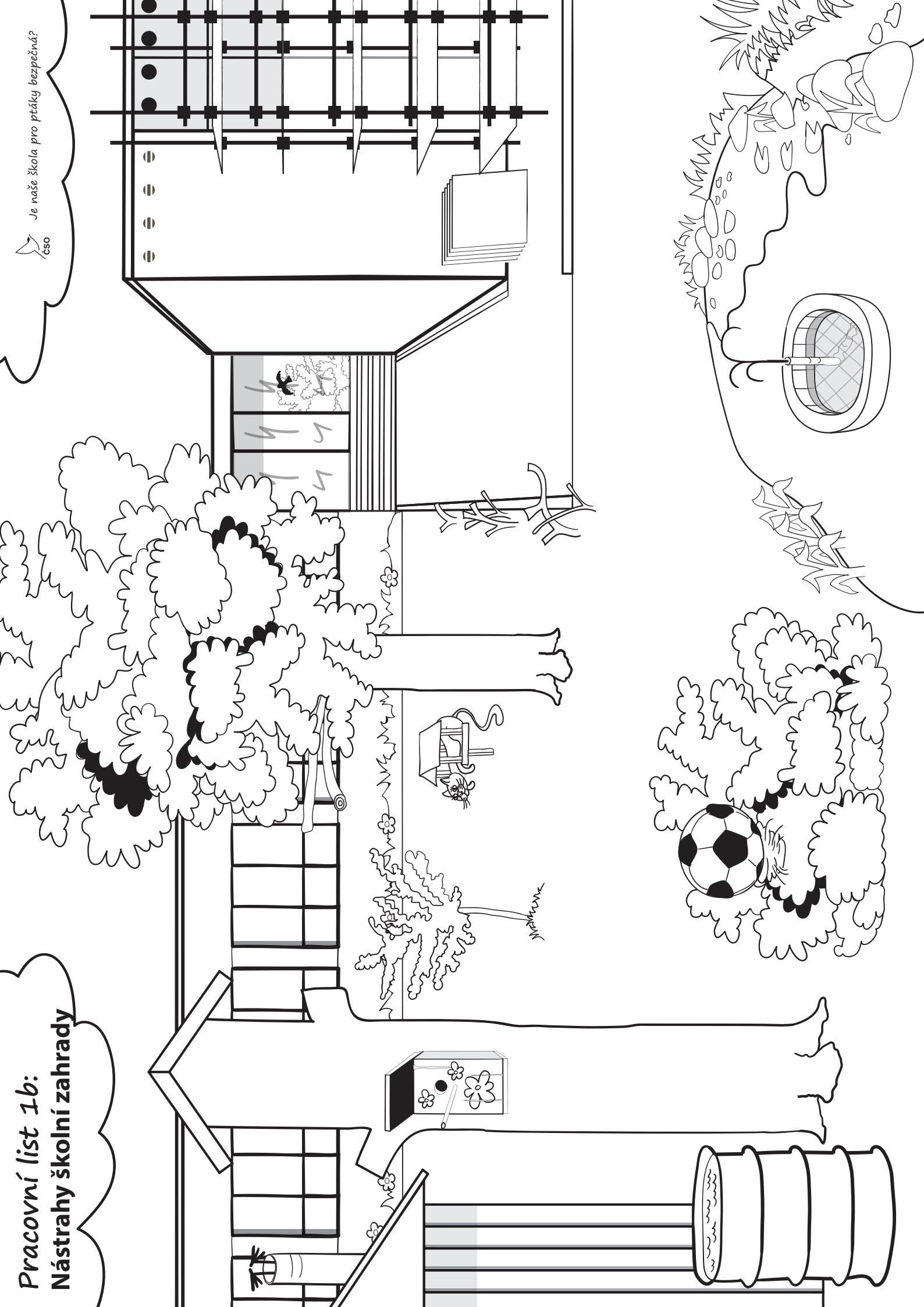
Pracovní list 1a: Nástrahy školní zahrady

Najděte na obrázku 1b (1c) nebezpečná místa a pomocí malých obrázků na 1a je zabezpečte. Co zůstalo pro ptáky nebezpečné?
Domalujte sami.

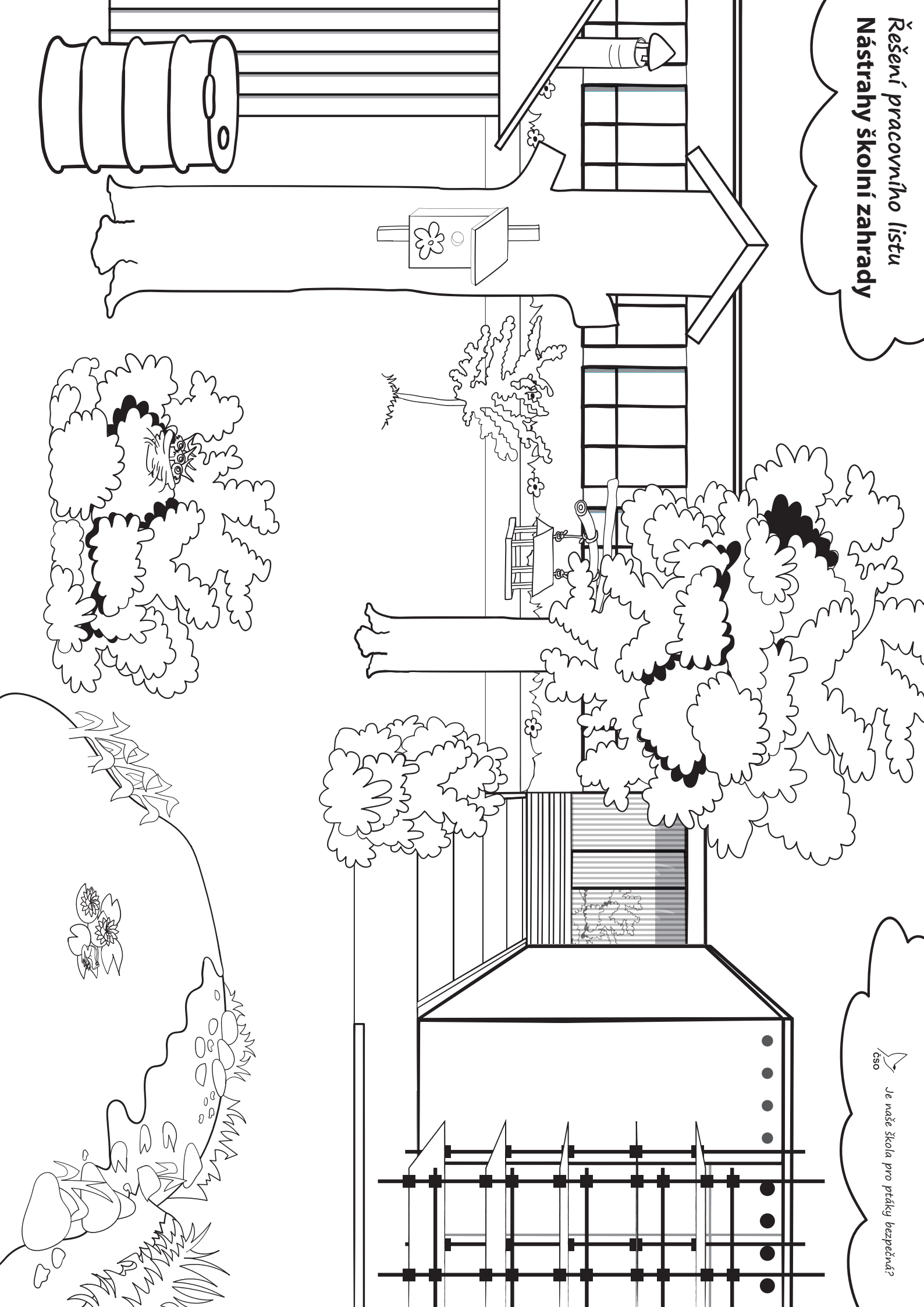

Pracovní list 1b:
Nástrahy školní zahrady

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

Řešení pracovního listu
Nástrahy školní zahrady

Je naše škola pro práci bezpečná?

Pracovní list 1c:
Nástrahy školní zahrady

Je naše škola pro ptáky bezpečná?

